

A sva se čudesa zbivaju u potvrdu katoličke istine o pomoći i posredovanju Svetaca. Ta su čudesa sjajna apologija neunrlosti duše i moći Svetaca u nebu, kako sve to uči rimo-katolička Crkva. Ove milosti neba nemaju ni nacionalne crkvice ni stare sekte. Samo katolička Crkva stoji u svijetu kao svijetli stup istine i moći.

A.

SIZIFOVE MUKE.

Marcijon je živio u polovici drugoga vijeka. Bio je iz Ponta te je ondje izopćen g. 144 iz Crkve poradi bluda. Tako dođe u Rim, ne bi li ga ondje primili natrag. U tome nije uspio i stoga se odmetnu u heretike (Epifanije, Haer. 42, 1) i stade kao Montan, Novacijan i Donat zahtijevati veću strogost nego li »velika Crkva« i da se širi po svem svijetu zabacio je bibliju, uze Lukino evanđelje i po volji ga iskrivi, ne priznaje Petra, Pavlova pisma izvrne sebi u prilog. Najzanimljivije pri svemu tomu jest, da se nije usudio nijekati monarhijske uredbe Crkve pa je stavio na čelo svoje crkve ili sekte svoju monarhiju, a njegovi biskupi da su kao i on nasljednici apostola. Tako nam Marcijon i nehotice svjedoči, kako je već na početku drugog vijeka postojala u Crkvi hijerarhija, kakova se nalazi i danas u našoj katoličkoj Crkvi. I sami su Marcijoniste tvrdili, da nijesu ništa nova uveli, nego da su staro obnovili (Tertulijan, Advversus Marcion, I, 20).

Ali najznačajnije od svih stvari i nauka, koje je Marcijon naučavao ili zastupao, jest upravo ovo: Rim mora biti središte cijele crkve. Time je htio, da pred svojim pristašama pokaže, da se njegovoj sekti ne može prigovoriti, e su otpali od Rima. Tertulijan (koji je umro g. 240) ruga se toj Marcijonovoj ideji: »I ose oponašaju pčele« (faciunt favos et vespae. Adv. Marc. IV. 5).

Marcijonova lukavost ipak nije pomogla i ovjekovječila njegovoga djela. Ta gdje je danas ta crkva, ta sekta? Naprotiv naša katolička Crkva živi i danas nakon 18 vjekova u vječnoj svojoj mladosti. Ne sjeća li nas Marcionova lukavost na Sizifa, koji je u podzemnom svijetu neprestano valjao ogromni kamen prema vrhu brda. I taj mu je kamen svakiput opet utekao iz ruku, kad ga je s najvećom mukom dovaljao na vrhunac. Jadan je Sizif nanovo počimao svoju muku, da stigne vrhunac i otpočine od svojega truda. No sve mu je bilo uzalud, bez uspjeha. I Marcijon je uzalud oponašao pčele u svom osinjskom poslu.

ima i danas skizmatika i heretika, koji hoće poput Marcijona da grade saće kao ose. Kako? Zabacili su papino prvenstvo vlasti i časti, ne priznaju papu, taj najnužniji centrum Crkve Kristove, pa sada vide, da se sve ruši u njihovim redovima: najprije disciplina, a onda dogme. To se vidjelo kod Marcijonova djela. Oko

g. 200. jamči nam Rhodon (Cfr. Euzebijije, Historia eccl., 5, 13), da se Marcijionova sekta raspala na više novih sekta. Tako svršava svako ljudsko djelo, jer nema sredstva, kojim će ljudi zamijeniti ili nadoknaditi papu.

Pokazat će nam to par primjera takovih Sizifovih muka.

1. Sizifove muke.

Odavna osjećaju protestanske sekte, kako postaju sve slabije u sebi i cijepaju se gotovo svake godine u nove sekte. To se vidi osobito u Engleskoj. Stoga se službena engleska anglikanska crkva posebno zabrinula u novije doba, kako bi to zaustavila, te je pokrenula jači pokret u prilog jedinstva s istočnom crkvom. Tako je došlo do sastanka u Stockholmu 19-30. kolovoza 1925. Još prije sastanka i za vrijeme sastanka, bilo je pravih Sizifovih muka, da ne dođe do nesloge. Protestantski nadbiskup u Upsali Dr. Soederblom je tu imao glavnu riječ. Odmah je mirio duhove, da se na sastanku ne će raspravljati o dogmama niti će se ista odlučivati, što bi se moglo činiti kao kakova obveza; proglasio je, da će to biti sastanak »praktičnog kršćanstva«. Koliko je bilo muka, dok su glavni faktori na to pristali! Kad je neki član htio ipak da malo potanje govori o »načinu« unije, odmah ga je predsjednik zamolio, da o tome ne govori. Jednako je prošao onaj učesnik, koji je počeo nešto o uzroku svjetskog rata. Na tom su sastanku odmah uvidavniji istaknuli, da je sve raspravljanje o uniji samo i prosto deklamovanje, ako se ne počne raspravljati i o dogmama, na kojima bi se unija mogla i provesti. To je razlog, da su sada protestanti odredili novi sastanak i to 13. srpnja do 21. kolovoza 1927. u Lausanni kao »druću opću konferenciju protestantskih crkvi«. Tu će se tražiti tako zvani »najmanji kvantum vjerskih članaka«, koji bi bio zajedničko dobro svih crkava. Priredivači ovog sastanka uviđaju, da će to raspravljanje biti vrlo napeto, pa su odredili 75 mjesta za delegate onih sekta, koje nemaju formalnog simbola ili vjerovanja. Raspravljat će se o svećenstvu, sakramentima, jedinstvenosti vjere, organiziranju odbora za daljne konferencije. U kojoj se dogmi slažu i dva prava protestanta? Ti sigurno ne će odustati od svojih dogmi za volju platonske unije, pa može naprijed kazati i prorok, da će i nakon toga sastanka ostati sve pri starom. Ovaj će sastanak uvjeriti i najbolje optimiste, da skizma a pogotovo hereza i rastanak s Rimom i papom, krije u sebi samo počelo daljnog raspadanja i smrti, te da kod mrtvaca ne koristi nikakovo umjetno disanje. Jer što može na budućem sastanku da prisili učesnike na zajedničke dogme? Glasovanje (većina) ne, jer protestantizmu je temelj sloboda subjektivnog uvjerenja. Zar vlast ili nepogrešivost predsjednika? Ne, jer učesnici sastanka u to ne vjeruju. A ipak samo nečija nepo-

grešivost može čovjeka prisiliti, da prihvati dogme. Ovo nastojanje protestanata pokazuje samo to, da žele jednu crkvu, koja bi bila općenita, a ne samo nacionalna. Dakle protestanti kao i istočnjaci sami osuđuju »blagost nacionalne crkve«. Novim nastojanjem, da u Lausanni buduće godine provedu i jedinstvo dogmi, osuđuju barem protestanti svoju dosadašnju subjektivnu slobodu u dogmatskim stvarima, a istočnjaci skupa s protestantima traže u ovakovim sastancima nešto, što bi bilo iznad biskupa i malenih nacionalnih crkvi. To nam pokazuje, da jedni i drugi kao rasipni sin ipak čeznu za licem svog oca, za nepogrešivim papom, tim Kristovim temeljnim kamenom ili središtem njegove Crkve.

Kako je kod istočnjaka?

Metropolita Germanos Karavangelis iz Amazije (Mala Azija) pisao je koncem 1925. u bečkom »*Alt-katholik*«, neka bi se složili starokatolički, grčki i istočni metropolite i tvorili sinod te tako proveli uniju istoka i starokatolika. I odmah deklamuje: Izdići ćemo visoko ono, što nant je zajedničko iznad svega onog, što nas još dijeli! Ne priznajemo druge vrhovne glave osim Gospodina Isusa Krista! — Tu bismo opazili: Čemu to deklamovanje? Kakova je unija, ako ne bude imala iznad sebe neki zajednički forum, koji će moći da zapovijeda i odlučuje; koji ne će barem nešto imati od onoga, što sada ima naš rimski papa? I do toga će morati da dođe, ako provedete ili oživite u realnosti ma i samo pedalj unije. I po tome je svako spominjanje unije istodobno i čežnja za papom.

Sva istočna crkva osjeća poslije svjetskog rata nutarnju svoju slabost¹⁾ i potrebu zajedničkog ili općenitog sabora. O tome piše

¹⁾ O slabosti pravoslavne crkve jadikuje i poluslužbeno glasilo Srpske pravoslavne Crkve: »*Vesnik srpske crkve*« (aug. 1926):

»Znam da će nam se primetiti odozgo, da svako ovako iznošenje istine škodi našoj crkvi i ovako pisanje nazvati izdajom. Ali ipak mi moramo govoriti istinu. Tim pre, što tu istinu uvek ranije znaju od nas oni, od kojih mi želimo da čujemo tajnu. U ruskoj crkvi, pod sovjetskom upravom pravoslavna je crkva gotovo uništena. Tamo ima tri crkve: Sinodalna (živocerkovna), koja je najveća i ima oko 200 episkopa i 7.000 sveštenika, koja je u mnogome odstupila od pravoslavne crkve; Tihonova crkva, koja je vrlo mala i u opadanju je; i Crvena crkva, koja je u svemu boljševička i ničeg nema zajedničkog sa pravoslavnom crkvom. Ruska crkva izbeglička takode je u razdoru. Tri mitropolita: Berlinski Evlogije, američki Platon i karlovački Antonije, kao i dvadeset i nekoliko episkopa na saboru u Sremskim Karlovcima, došli su do oštrog sukoba. Mitropolit Evlogije i Platon tražili su prvenstvo nad mitropolitom Antonijem, kome stavljaju u greh da u crkvu uvodi politiku i da mu je štampani katihisis eretički. Nesuglasica između ovih veli-

beogradski sveučilišni profesor Dr. Radovan Kazimirović u beogradskoj »Volji« (1926, br. 5) ovo: »Crkveni organizam postaje kao ukočen. Zastoj ili **paraliza**, koju je genijalni Dostojevski tako divno opisao, obuzimlje celo Pravoslavlje. Zato danas svi napredniji crkveni pravnici rado pozdravljaju svaki pokret u pravoslavlju, koji crkveni život njen može unapred krenuti i galvanisati. Ako bi se na abonisanom pravoslavlju i dalje ostalo, onda bi se sve više i više srljalo u propast«. I on zagovara što skoriji sabor istočnih crkvi. No gdje da bude? Zar u Carigradu? »U sadašnje je vreme to neostvarivo« veli Dr. Kazimirović i dalje nadodaje: »Danas je carigradska patrijaršija odista u velikoj krizi. Njezina se neodređenost vidi po svima poslovima, koje vrši. Kad je pisac ovih redaka tražio podatke o stanju njenom, onda je jedva dobijen izvještaj, uz koji poslanik naše kraljevine u Carigradu dodaje, da se veći nije mogao dobiti, jer su na fanaru potpuno izgubili glavu, a da od vasijske patrijaršije nije ostala ni senka«. Isti Dr. Kazimirović ustaje protiv sastanka sabora u Jeruzalemu. Zašto? I opet veli: »Razvitak ove patrijaršije u duhu papizma ne bi bio u duhu pravoslavlja«. A Rusija? To je »za duži niz godina odloženo«. I tako Dr. Kazimirović niti ne spominje Atosa, jer je tu republiku uništio Pangalos i jer su Srbi bili protiv toga. Pojedini su istočni biskupi protestirali protiv predsjedanja carigradskog patrijarha u tom; uz to su pravoslavni Bugari isključeni od tog sabora, jer ih je carigradski patrijarha svojedobno bio isključio iz crkve. Taj patrijarha nije ni pozvao na sabor ruskih emigranata ni Tichonovih pristaša u

—
 kodostojnika tolika je bila, da su gg. Platon i Evlogije napustili sabor. — Nameravani Vaseljenski sabor, koji je trebao biti prošlog meseca u Svetog gori, nije se mogao održati. Tome su uzrok, ne samo političke prilike, nego i nesuglasnost među pravoslavnim crkvama. Naročito se zameralo, što je pozvata na ovaj sabor ruska živa crkva. — Naša Srpska pravoslavna crkva u najzgodnijem je položaju da napreduje i da se pravilno razvija. Velik broj episkopa, sloboda crkve u političkom pogledu, subvencija države u materijalnom pogledu čini, da progresu naše crkve ništa ne smeta. Ali i ako su svi uslovi za napredak, ipak naša crkva ne napreduje. Plodovi njenog rada nepekazuju se nigdje. Za devet godina od oslobođenja mi ništa nismo uradili na uređenje naše crkve. Sve nam stoji u mestu. Od socijalnog života naša je crkva vrlo daleko. Mi često govorimo da smo narodna crkva, ali u život narodni naša uloga nije utkala u sadašnje vreme svoj blagotvorni uticaj. Uprava je naša crkve nemoćna. Baš ta nemoć upravljajućih krugova sva je naša tragika. Od toga mi patimo, od toga smo gurnuti u duboku pozadinu, od toga je uticaj naše svete crkve na život hrišćana sveden na nullu«. Slično je u »Novoj Evropi« (1923, br. 1) priznao i episkop Irenej o pravoslavnoj crkvi u SHS: »Ona živi u državi kao neka vrsta penzionirca, koga drže daleko od svih poslova«. Slabost je, cijepanje i propadanje oznaka svake grane, koja se otcijepi od živog stabla — papinstva.

Rusiji nego samo predstavnike sinodalne crkve. Do sabora na Atosu niti je došlo niti će doći, pa ga Dr. Kazimirović niti ne spominje, nego predlaže »Ustanovu jednog središta celokupne Pravoslavne crkve«. On to ovako zamišlja: »Dok pitanje o sazivu vasionkog sabora nailazi na gotovo nepremostive poteškoće, dotle bi ustanova jednog središta za celu pravoslavnu crkvu bila izvodljiva. Ruska je crkva bila i biće stup Pravoslavne crkve, te bi u Moskvi najlakše mogli postojati predstavnici raznih pravoslavnih autokefalnih crkvi. Na taj način mnoga aktuelna pitanja bila bi zajednički rešena u saglasnosti sa Ruskom crkvom. U Moskvi mora biti središte i za spolnu crkvenu misiju pravoslavlja. Carigradska patrijaršija nije više u stanju da tu misiju izvede. To se vidi i po tome, što je i sama brigu oko pravoslavlja u Americi poverila grčkoj crkvi«.

Dr. Kazimirović predlaže i još jedno drugo sredstvo za akutna pitanja: »Ako i napred spomenuta ideja naliči na Zukuflied, onda je druga i jedina najostvarljivija mogućnost *consensus ecclesiae dispersae*. I čovek se mora zapitati: zašto se bar ovim putem ne pođe u pogledu primanja izvesnih crkvenih reformi, kad je pitanje o vasionkom saboru naišlo već na velike teškoće? Pozivati se pak na saziv budućeg sabora, koji se već 11 vekova ne saziva, i ne preduzimati ono što se može, znači: u samoj stvari ništa ozbiljno ne preduzimati!« Dakle i sam Dr. Kazimirović ne vjeruje u saziv sabora, pa zagovara evo »pismenu cirkularnu saglasnost u svakom akutnom pitanju autokefalnih crkva«. Tim očevidno traži Dr. Kazimirović, a s njime i crkve, koje bi na to pristale, nešto što bi nadoknadilo rad i ulogu našeg rimskog pape. Tako bi eto potražile te autokefalne crkve nešto, što im manjka i što im ne daje njihova autokefalija. U doba istočnog otpada proglašile su te crkve, da je svaka sebi dovoljna u svemu. U kasnije doba pozajmiše od protestanata načelo ili ideju — kako im to prigovara i Strossmayer u svojoj poslanici o jedinstvu crkvi — po kojoj bi im sam Krist bio glava crkve. Uvidaju, da je Crkvi ipak ono potrebno, što postoji u rimo-katoličkoj Crkvi kao božanska ustanova, te se ovako vrte oko nacrtu, kako bi i oni došli do čega slična.

Istočnjaci su prije svjetskog požara imali jako uporište u ruskoj crkvi, a ova u caru kao svom »in via facti« predsjedniku i upravitelju preko »svete sinode« (djela Petra Velikog). No otkada je Rusijom zavladao boljševizam, osjećaju svoju slabost mnogo jače, i sada hoće da stvore nešto, što bi im nadoknadilo papinstvo. Slično im se dogodilo kao i muslimanima, otkad su u Turskoj uveli republiku i dokinuli kalifat. Ove su godine u srpnju muslimani održali panislamski kongres u Kairu. Na njem su samo to konstantirali, da se kalifat ne može ni pomisliti, ako kalif kao jedna ista osoba nema duhovnu i svjetovnu vlast, pa su izjavili žalosna

srca: Ovaj kongres smatra, da je nemoguće danas postaviti kalifat, koji bi morao odgovoriti kanonskim obvezama za obranu vjere; takav je kalifat mogao postojati s početka islama, jer je njegov teritorij bio u to vrijeme jedna jedina cjelina i bio pod istom vlašću a danas ima više muslimanskih država, animiranih svojim vlastitim nacionalnim samoljubljem, koji im ne daje, da se jedna drugoj odazove, a još manje da se dadu jedna od druge voditi. Na koncu je kongres izjavio: »Znajući tešku situaciju islamskog svijeta bez kalifata, kongres misli, da treba uzeti jednu soluciju ovog problema: da se i dalje održavaju ovaki kongresi u raznim islamskim zemljama za izmjenu misli, dok ne bi došlo povoljnije vrijeme za osnivanje kalifata u interesu svih muslimana (Cfr. Vreme, Beograd 29. 6. 1926). Eto muslimani čisto i bistro javno kažu, da moraju osnovati kalifat i bez njega da će slabo biti islamu; dakle ne odustaju od ideje jakog središta. I sličnoj ideji su se u papinstvu do 11. vijeka klanjali i pokoravali istočne crkve, a do 16. i protestanti, a sada osjećaju glad za tom ustanovom barem u glavnom.

Muslimani su mudri i ne vele, da će panislamski kongres nadoknaditi ustanovu kalifata, ali time žele barem kako zadovoljiti prijeku potrebu nekoga jakog središta. Uviđaju, da se svaka vjera mora raspasti u bezbroj svojevoljnih sekta, gdje nema jakoga vidljivog središta. Bez toga se vjeri događa ono, što se davno dogodilo filozofiji: svaka generacija cijepa nauku svog učitelja, netom ovaj umre a često i mnogo prije. Stoga je pravi Sizifov trud i muka, ako protestanti i istočnjaci u svom radu ne kane dalje poći i potražiti i prigrliti ono središte, koje je u rimskom papi ustanovio Krist za svu svoju Crkvu.

Na koncu spominjem, da ne shvaćam g. Stjepana Zagorca, kako može u »Volji« (br. 5, 1926) zagovarati uniju i s rimskom Crkvom, kad se tekar jučer od nje otcijepio. Glasilo njegove sekte napada na rimskog papu i našu Crkvu, a ipak je u Utrehtu g. 1899. sinoda starokatoličkih biskupa iz Njemačke, Holandije i Švajcarske zaključila: »Mi se pouzdano nadamo, da će uspjeti, e se nađe sporazum u razlikama, koje su nastale od crkvene podjelbe. Mi opominjemo naše svećenstvo, da u svojim propovijedima i poukama u prvom redu ističe one bitne vjerske istine, koje su zajedničke svima podijeljenim kršćanskim vjeroispovjestima«. Hrvatski starokatolici ili se toga ne drže ili su na to zaboravili. To se može svakome dogoditi. Ali će svakome ostati neprotumačivo, kako je mogao g. Zagorac kidati ono, što odmah evo samo dvije godine kasnije hoće da popravi pomoću unije s pravoslavnim i preko njih da dođe do unije s rimo-katoličkom Crkvom. Tko ovako lako kida vezu s papom i opet zagovara uniju s njime, taj ne daje jamstvo, da te unije ne će i opet lakoumno i brzo prekinuti. To je valjanje kamena uz brdo i niz brdo. To je pravi pravcati Sizifov posao! Jedno je ipak pri tom poslu lijepo i kod g. Zagorca, da

barem priznaje potrebu jake središnje vlasti. Valjda i sam čuti težinu Sizifove sudbine, pa bi želio otpočiniti od tako nezahvalnog i teškog posla.

2. Odatle papi snaga?

Na spomenuti se Zagorčev članak osvrnuo i g. Momir Nikolić u beogradskom »Političkom glasniku« (22. 7. 1926). On veli između ostaloga: »Sumnjivo je, da će se sve hrišćanske crkve osim katoličke uspeti da ujedine, kako to posle tolikih drugih želi i gospodin Zagorac. Ali ako bi se to i postiglo, takvo ujedinjenje hrišćanstva bilo bi nesravnjeno manje značajno za našu civilizaciju od ujedinjenja svih hrišćanskih crkava sa katoličkom. **Bez čvrstoga jedinstva, oličenoga u jednom moćnom vrhovnom poglavaru**, ono bi bilo u opasnosti da se pri prvom potresu raspade. Takvo ujedinjenje hrišćanstva ne zaslužuje zaista ni naše najtoplije molitve hrišćana ni naše najplodnije napore članova čovečanstva. Hrvatski starokatolički pokret je nesposoban da nam da jednu nacionalnu crkvu, isto tako kao što je isključeno prevođenje katolika u pravoslavlje. Rim je toliko jak, hrvatski starokatolički pokret i srpska crkva u poređenju s njim toliko slabi, da su sve nade u ovom pravcu obično bezumlje. Mi imamo dve nacionalne crkve: pravoslavnu i katoličku. One su to i brojem svojih pripadnika u državi i socijalnom ulogom u životu nacije. Jedna nacionalna crkva je dakle mogućna samo njihovim ujedinjenjem. To ujedinjenje je međutim moguće samo na osnovi Lava XIII. Rim može biti raspoložen da učini sve ustupke i zadovolji sve tradicije pravoslavlja i pruži sva obezbeđenja državi. Ali Rim nikada ne će odstupati ni od primatstva ni od nepogrešivosti rimskoga biskupa. Niko sem srpske crkve nije pozvan da kaže da li ona može primiti ove dve stvari. Ali ono što svako političko razmišljanje sme zaključiti sa svim poštovanjem za pravoslavnu savest, to je da bi ujedinjenjem srpske crkve sa Rimom bila rešena dva bitna problema nacionalnoga života: postavljena konačno osnova jedinstvu nacije i izvršeno nerazdvojno vezivanje nacije na zapadnu civilizaciju«. Tako srpski publicista g. Momir Nikolić. Tu pravo ističe, da je Rim jak i da Rim ne će nikada odstupati od papina primatstva. Ovo zadnje nemože Rim nikada da učini nikome za volju, ne stoga jer je tu kakova fiksna ideja pape i Crkve ili jer je u tome crkvena jakost, nego jedino stoga, jer je to Božja ustanova i te ne smije nitko da mijenja niti napušta ikome za volju. U tome i jest izvor božanske jakosti naše rimo-katoličke Crkve. Naš papa nije kakov racijonalista, koji će se s ljudima nagađati te ih popuštanjem u dogmi udobrovoljiti niti je kakov političar, koji stvara nove situacije pomoću kompromisa. On se drži Kristove objave i uredbe i njegove riječi: »Istina će vas osloboditi« (Iv. 8, 32).

Kolikogod se istočne crkve i protestantske sekte međusobno udružile, ne će nikada doći do jakosti katoličke Crkve, t. j. do njezine jedinstvenosti u disciplini i nauci, do hijerarhijske jedinstvenosti, niti do njezine nutarnje svetosti i nadprirodnog života (O tome vidi »Život« 1923, str. 231 i dalje). Ta njihovo će ujedinjenje vazda biti mrtvo tijelo, jer ne će biti duše (kako je to u nas papa, koga zove sv. Katarina Sijenska »dolce Cristo in terra«), koja bi oživjela to tijelo, a to je papinstvo. Toga ne mogu da nadoknade ni kongresi ni njihovi trajni odbori. Još manje može da to nadomjesti »pismena cirkularna saglasnost autokefalčnih crkvi«, kako predlaže Dr. Kazimirović.

Još se moramo osvrnuti na izjavu pravoslavnog Srbina i sveučilišnog profesora prava u Beogradu Dr. Živojina Perića. On je u srpnju ove godine upravio kongresu katoličkih slavenskih radnika u Pragu pismo, u kome i ovo veli: »Imao sam već prigode, da istaknem nadmoć katoličke Crkve prema našoj, istočno-pravoslavnoj (u. pr. u svom članku »Alg. Tiroler Anzeiger, Innsbruck, 1924, pa i u svom članku u knjizi *Conventus pro studiis rerum orientaliū*, Ljubljana 1925). Ova nadmoć katoličke Crkve stoji u tom, što je ona općenita, nadnarodna, što stoji nad narodima i državama i što zbog toga u većoj mjeri i bolje odgovara kršćanskoj ideji općenitosti, te upravo zato, što ona ne čini razlike između pojedinih ljudi, naroda i plemena, odgovara toj ideji u većoj mjeri nego istočno-pravoslavna Crkva. Istočno-pravoslavna Crkva nema niti hierarhičkog niti ustavnog jedinstva, te se istovjetuje s pojedinim državama i narodima ondje, gdje to jedinstvo postoji. Nacionalni značaj istočno-pravoslavne Crkve u osnovnoj je opreci sa poglavitom značajkom kršćanske ideje, a to sam ja kao pripadnik istočno-pravoslavne Crkve uvijek žalio. Usljed toga istočno-pravoslavna Crkva ne predstavlja niti izdaleka one moralne snage, što je ima i što je ispoljava katolička Crkva, pa stoga njezino djelovanje za uzvišenu ideju bratstva i mira u čitavom čovječanstvu mnogo zaostaje za takvim djelovanjem katoličke Crkve. Sa stanovišta naše kršćanske kulture bila bi ogromna šteta, ako bi se s koje god strane išlo za tim, da se razbije jedinstvo i općenitost katoličke Crkve. Nesumnjivo bio bi ovakav pothvat veoma pogibeljan po utjecaj i po akciju svega kršćanstva; a što bi to istom značilo u današnje vrijeme, koje je zapravo samo nastavak svjetskoga rata u novom obliku, to si možemo lako predstaviti. A ne će biti pravoga mira i sadašnje se stanje u Evropi ne će popraviti, dok ljudi i narodi sva ona čuvstva, što ih sada dijele i rastavljaju, ne zamijene kršćanskim čuvstvom, koje bi ih zblizilo i načinilo od njih jedno stado. Stoga sam bio uvijek, a poslije svjetskoga rata još sam i više za lozinku kršćanskih crkava. Ali sam također i protiv toga, da se nastoji oslabiti najjača i najuplivnija kršćanska Crkva, name katolička Crkva; ta već je prvi raskol bio tako odsudan po

čovječanstvo. Isti proces diobe treba suzdržavati i zapriječiti njegov daljni razvitak, a vratiti se treba vremenima jedne i jedine kršćanske Crkve«.

S naše katoličke strane izjavljujemo: Ovo je jedino moguće, ako se direkte i pravoslavni i protestanti i sve sekte kršćanske opet pridruže papi, toj Kristovoj ustanovi. Drugog puta nema. Svi će drugi pokusi uroditi razočaranje i gubitkom energija i vremena; sve je drugo Sizifov posao i muka.

Umni je Stollberg zgodno označio cijelo pitanje unije ovako: »Jednu lopatu dublje«! To znači vratiti se prošlosti, kada smo bili svi jedno pod vodstvom rimskoga biskupa. Norveška je spisateljica (koja živi i lani je dobila Nobelovu nagradu za svoje romane) Sigrid Undset proučavala srednji vijek, pa je na temelju proučavanja napustila protestantizam i prešla u našu katoličku Crkvu. Slično je ponajbolji engleski još živi publicista Chersteton istraživao socijalni upliv protestantizma i naše Crkve i to ga navelo, da upozna i Božju ustanovu, papinstvo, pa pređe u našu Crkvu. Nema drugog puta, ako želimo izbjeći Sizifov trud i muku!

3. Zaključak.

Josip je pravedni sanjao, kako je s braćom vezao snoplje u polju i domala snopovi njegove braće idahu uokolo i kljanjahu se njegovom snoplju (Gen. 37, 7). Uzalud su ga braća mrzila, čak prodala u daleki Egipat i mislili, da ga je zauvijek nestalo ispred njihova lica. Ipak su mu se morali napokon i pokloniti i priznati ga svojim spasom i gospodarom. Tako je teško boriti se s Božjim odredbama i ustanovama. I Saulu je doviknuo Krist: »Teško ti je protiv bodila praćati se!« (Djela apost. 9, 5). Nema druge: ili ćeš se raspasti kao Marcijonovo djelo ili se pokloniti rimskome papi, kao namjesniku Kristovu. Trećega nema!

STRINDBERG I KATOLICIZAM.

Strindberg je doduše 14 godina stariji od mene, ali je ipak prema strukturi skroz pripadao mojoj generaciji. Ova je imala cilj: Do zadnje konsekvencije provesti otpad od Boga i obožavanje samoga sebe. Naš je duhovni miraz bio prirodni nagon za nečim, što je stalno i trajno; mi se nijesmo mogli zadovoljiti s polovičnošću naših preda. I odlučno smo to doživjeli, da zbiljnost nije stalna, nije nigdje održiva, da zbilja mora tekar nastati, jer kako veli Strindberg, »zbilji manjka svaka realnost«. Tko je to po prvi put upoznao, taj mora birati. On se mora ili jedamput zauvijek u tome snaći, da je osuđen na realnost i — rezignacija će ga učiniti budistom ma koje vrsti; ili će pomoću nutarnjeg iskustva kakogod doći do sigurnosti, da je Sin Božji bio na zemlji, bio propet te je